

האליזר

עלון לשבת קודש

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאת
לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי
יט' אלול תשפ"א 1389 (שנה כו')

נושא השבוע: תשובה (ב)
ההפטר: "קומי אוריי" (ישעיה ס)

האט,
עוד 11 יום
יום הדין!

פרשת כי תבוא

"היום הזה ה' אלוֹקֶיךָ בִּצּוֹר לַעֲשׂוֹת אֶת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה" (כו,טז)

"היום הזה" - אומר ה' זוהר הקדוש" כך מכונה ראש השנה, כי הוא היום שכל השנה כולה תלויה בו לחיים, לטובה ולברכה. ואמר הגאון רבי יוסף בן הרוש זצ"ל: "היום הזה" - הוא ראש השנה, ה' רומז למידת הרחמים ו"אלוקים" למידת הדין.

שדינו של האדם תלוי ועומד, אם יידון ברחמים או לדין ח"ו. והעצה לזכות בדין: "לעשות את החוקים האלה" - להרבות במצוות ובמעשים טובים כדי להטות את כף הזכות.

"והיה אם לא תשמע בקול ה' אלוֹקֶיךָ לְשׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל מִצְוֹתַי וְחֻקֹּתַי אֲשֶׁר

אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהִשְׁלַחְךָ" (כו,טז)

פרשת "כי תבוא" נקראת תמיד בחודש אלול, האחרון בחודשי השנה כמובא במסכת מגילה (לא): עזרא תיקן להם לישראל שיהיו קוראים קללות שבמשנה תורה לפני ראש השנה, כדי שתכלה שנה וקללותיה, שאם חלילה גזרו משמים גזרות על ישראל יהיה קיומן והתגשמותן ע"י קריאת פרשת הקללות.

בבחינת: "ונשלמה פרים שפתנו" ויתקיים בנו "תכלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה". (אמרי חן)

את לימור אנוכי מבקשת

מעשה שהיה

הייתי כבת 12 כאשר משפחתי החלה לחזור בתשובה, אחד הצעדים הראשונים המתבקשים היה להחליף את מקום הלימודים וכך נחתתי בכיתה ז' בבית ספר דתי לבנות. חדשה לגמרי, גם בכיתה וגם במגזר, נחושה להתעורר כמה שיותר מהר במקום החדש, וזה לא היה פשוט. בזמני, באמצע שנות ה-80, לא היה דבר כזה "תנועת החזרה בתשובה", נזרקנו הישר למים, בלי ליווי צמוד שכזה, עוטף ומחבק, היינו צריכים לשחות לבד נגד הזרם. ואני הייתי טירונית, ראיתי שישנם הבדלים בין נטילת ידיים שלפני אכילת לחם לעומת נטילת ידיים המטהרת אחרי השירותים. שמתי לב שבתפילת 18 משתחוים כמה וכמה פעמים אולם לא ידעתי היכן עלי לעשות כן. ביום ראש חודש הבנות הגיעו לבושות בחולצה לבנה, מותירות אותי בולטת בחולצת התלבושת בצבע תכלת. וזה לא רק הלכות, זה קודים של לבוש ושל התנהגות, עולם ומלואו ממש. לחידושים הרוחניים התווסף המשא החברתי, הגעתי לכיתה שבה כבר התגבשו קבוצות חברתיות, מלכת הכיתה כבר הוכתרה וצו האופנה היה זר לי. היכן אניח את עצמי? הראשונה שהאירה אלי פנים הייתה לימור, היא פנתה אלי בחיוך נבוך והציעה לי לנסוע איתה בדרך חזור וכך ללמוד את מסלול הנסיעה באוטובוס. במשך שלושה ימים הייתה לימור, בת כיתתי היחידה שהייתה חביבה כלפי, כל האחרות היו עסוקות בעצמן ובחברותיהן. שמחתי בנכונות שלה לעזור לי ולקבל את פני, אבל מהר מאד התעוררה בעיה.

ע"פ "אור החיים" אופק תל אביב * לא לעיין בזמן תפילה * שקיעה 7:04-7:12 * סוף זמן ק"ש 8:47-8:49

יציאת ש"ר ת: 8:29

יציאת שבת: 7:42

כניסת שבת: 6:52

גיליתי שלימור אמנם ילדה טובה ונשמה טובה אבל אף אחד לא התייחסה אליה, היא הייתה שקופה עד כאב, כשעל פניה רק מבע מתנצל, הססני ומבוש ואני חפצתי לטפס ולעלות בסולם החברה. הבנתי שלימור לא תוכל לעזור לי בעניין, במבט לאחור, כרטיס כניסה לחברה הגבוהה כלל 3 תנאים בסיסים: קודם כל להיות דתית טבעית, אחת שהמצוות שגורות בחייה. אחר כך להיות חברותיות וחברמנית, ולא נעים לומר, אבל גם העידה שיחקה תפקיד, אפילו משמעותי. ולימור לא התאימה לרצון העז שלי להשתייך, היא לא הייתה מקושרת לחברה בכיתה, משפחתה התגוררה בשכונת עוני והיא גם לא השתייכה לעידה הנכונה. ואני מתביישת לומר, לא עשיתי זאת באופן מודע אך ביום הרביעי ללימודים כשלימור קיבלה את פניי בשער בית הספר כשעל פניה החיוך השקט והנבוך הרגיל, חלפתי על פניה כאילו לא ראיתי אותה וכך ביום שלמחרת וגם ביום שלאחר מכן. קשה לי לומר אבל "מחקתי" אותה, אני שגדלתי על סיפוריה של אימי שכל ילדותה הופלתה על רקע עדתי, משום שמשפחתה לא הגיעה מארץ מוצא מספיק אירופאית..... ואני מצאתי לעצמי דרכים אחרות לפלס בהן את דרכי למרכז החברה, אבל את לימור לא לקחתי איתי לשם, בעוונותי, איזה טעות גורלית.

לימור לא נשארה בבית הספר זמן רב, היא עזבה ועברה למקום אחר. לאחר כמה שנים חזרה כדי לסיים את התיכון כשהיא חיה בפינתה נבוכה כתמידי. אין לי מושג מה קרה איתה לאחר שסיימנו את התיכון והתפזרנו. 25 שנים חלפו, התעוררתי עם כאב גדול בלב ומצפון מייסר וחיפשתי את לימור באמצעים הפשוטים שעמדו לרשותי. חיפשתי את שם משפחתה בשכונה בה התגוררה אז והתקשרתי לכל 3 המשפחות שנשאו את אותו השם, לקח כמה ימים עד שמישהו בכלל ענה. ביקשתי לדבר עם לימור, שמעתי כל נשימה נעתקת: "את לימור את מחפשת? רגע, מי את?", נקבתי בשמי, "אפשר לדבר איתה?", "מה את רוצה?". "אני רוצה לבקש ממנה סליחה על משהו ישן שעשיתי לה". "גם אנו מחפשים אותה", אמר, "כבר הרבה זמן אנחנו לא יודעים איפה היא". "אולי יש לכם את מס' הפלאפון שלה? אני ממש מחפשת אותה", "אין לנו שום קשר איתה, היא לא מדברת איתנו כבר הרבה זמן" אמר והיזדהה כאחיה. ליבי צנח, כמה בכיתי אותו הלילה. הרבנית ימימה מזרחי לימדה בשם הגאון מווילנה, שכן אדם חייב לפייס את חברו ולרצות אותו עד שימחל לו. אבל אם אין לו דרך להשיג אותו, החרטה שלו על מה שקרה תמצא את דרכה לחברו הבלתי מפויס ותעורר בליבו פינה למחילה אפילו אם המילים "אתה סולח לי?", "ומחול לך" לא נאמרו במפורש. הוי, כמה קיוויתי שכוח החרטה הכנה שלי נשבה לעברה של לימור, אבל המחשבה על הילדה שמעולם לא ביקשה דבר, שתמיד נראתה כמתנצלת, ששקיפותה הייתה לה לבית, שעשתה ניסיון מפרפר והססני ליצור קשר וההתעלמות שלי בוודאי לא באה לה בהפתעה ועכשיו היא מחוסרת קשר עם האנשים הקרובים לה ביותר. המחשבה הזו לא נותנת לי מנוחה, איך יכולתי לצער אותה כך? הבנתי שחייה לא נהיו קלים עם השנים והלוואי והייתי יכולה להחזיר את הגלגל אחורנית ולהיות לה חברה, ככל שזה נוגע אלי הגעתי למקום שכל מבוקשי הוא לבקש סליחה, ואני לא סולחת לעצמי על קלות הדעת שבה התייחסתי אליה בביטול...

הסיפור שלי הוא אישי, אך אני יודעת שהוא מדבר גם בעבור נשים נוספות. רובנו תלויות ועומדות בימים האלו שלפני יום הכיפורים, בואו נעזור אישה לרעותה לטפס בסולם המצוות ואולי חשוב מכך, בסולם הרעות.

(מאתר - פרשה)

הלכות תשובה – בין אדם לחברו

פינת ההלכה

א. צריך אדם לשוב בתשובה לפני ה' על כל העבירות והחטאים שעשה בין בשוגג ובין במזיד (הרמב"ם הל' תשובה פ"א ס"א), ואפילו אם המעשה שעשה

הוא ספק עבירה (הרמ"א סי' תרג ס"א).

ב. עבירות שבין אדם לחברו (ובכללם בין בני זוג ובין הורים לילדיהם) (בא"ח וילך ס"ו) אין יוה"כ מכפר עד שירצה את חברו (גמ' יומא פה); לכן המכה את חברו, מקללו או גוזל ממנו אינו נמחל לו לעולם עד שישב לחברו מה שחייב לו ויפייסו בדברים ויבקש ממנו סליחה וימחל לו (הרמב"ם הל' תשובה פ"ב ס"ט).
ג. רוב רובם של הסכסוכים בין בני אדם הוא בענייני ממונות (אור' ללון אהבת הדסה לגר"ב אבא שאול עמ' קסז) ולכן ממון שיש בידו ונחלק עם חברו למי שייך הכסף לא יפסוק דין לעצמו אלא ילכו יחד לדין שיפסוק למי שייך הממון (משנ"ב סי' תרו ס"ק ע). שגזל מקטרג בראש ביום הדין (סס).
ד. מי שחטא כלפי חברו צריך ללכת לפייסו בעצמו ולא ע"י שליח או מכתב. מ"מ הכל לפי העניין, אם יודע שהנפגע נוח לרצות עדיף שילך אליו בעצמו ואם הוא קשה לרצות וחושב שיותר טוב שישלח תחילה איש מכובד מידידיו שירצהו ולאחר מכן יבוא בעצמו ויבקש מחילה ונסלח לו, יעשה כן (שו"ת יחזקאל דעת ח"ה סי' מד).

ה. אם האיש שחטא לו אינו בעיר יקבל על עצמו לפייסו כשיפגוש אותו (חזו"ע ימים נוראים עמ' רמד ס"ז וסס) ובינתיים ישלח לו מכתב פיוס והתנצלות או יצור איתו קשר טלפוני ויתנצל (סס).
ו. אם מת האיש שחטא לו לפני שהספיק לבקש סליחה, מביא 10 בני אדם ליד קברו ויאמר לפניהם "חטאתי לאלוקי ישראל ולפלוני זה שחטאתי לו..." (שו"ע סי' תרו ס"ב) ויפרט החטא, והם ישיבו לו "מחול לך" שלוש פעמים (משנ"ב סס ס"ק טו).

ז. כשמבקש מחילה מחברו צריך לפרט את החטא שחטא נגדו ואם יודע שחברו יתבייש אם יעשה כן לא יפרטנו [אבל חייב לבקש מחילה] (משנ"ב סי' תרו ס"ק ג).
ח. אם פגע בכבודו של חברו או דיבר עליו לשון הרע וחברו אינו יודע מזה כלל, כשיבוא לבקש ממנו מחילה אין צורך שיספר לו דברים כהווייתם, כי אם יספר יחרה אפו ויגדל צערו לכן יבקש ממנו מחילה באופן כללי בלי לפרט (חזו"ע עמ' רמד).
ט. אם פגע בחברו אל יאמר בליבו: מסתמא חברי אומר בסדר קריאת שמע שעל המיטה "הריני מוחל וסולח לכל מי שהכעיס אותי..." אם כן ודאי מחל לי, ומה לי כי אטרח לבקש את מחילתו, אלא יזדרז לפייס את חברו עד שימחל לו (שכנז כלאי פ"ד ס"ה).

י. אם חברו אינו מוחל לו ייקח איתו 3 אנשים וילך לחברו שוב ויבקש ממנו מחילה, ואם עדיין לא מחל לו ילך לבקש ממנו מחילה פעם שלישית עם 3 אנשים, ואם אינו מתפייס אינו חייב לבקש ממנו יותר מחילה (שו"ע סי' תרו ס"א) מ"מ יודיע בפני עשרה שביקש מחילה מחברו וה"ה אישה בפני 10 נשים (וילקו"י סי' תרו ס"ב). אבל אם הוא רבו ואפילו לא רבו המובהק אלא ששמע ממנו דברי תורה (משנ"ב ס"ק ז) צריך ללכת כמה פעמים ואפילו אלף פעם (רמב"ם סס) עד שיתפייס (סס).

יא. לאחר שביקש מחילה מחברו והשיב לו את הגזלה צריך לשוב בתשובה לפני הקב"ה על כך וזה כולל 3 שלבים: חרטה, וידוי על המעשה שעשה וקבלה לעתיד שלא יעשה שוב (סס פ"א ה"א).

יב. לא יהא המוחל אכזרי למוחל (הרמב"ם דעות פ"ו ה"ו) [מ"מ רשאי לדרוש שישבו לו את ההיזק הממוני] (עיני הרמב"ם הל' חובל ומזיק פ"ה ה"ט-י) וכשמוחל ימחל בלב שלם ובנפש חפצה.

ואפילו הצר לו וחטא לו הרבה לא יקום ולא ייטור (הרמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"י) שכל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו. ואם לא ימחל גם לו לא ימחלו על עוונותיו (כסף משנה סס, חזו"ע עמ' רמג) ויש אומרים שאם מתכוון לטובתו של המבקש, כדי שלא ישוב עוד לכסלה (הרמ"א ס"א) או רב לתלמיד המתכוון לחנכו מותר לו שלא למחול מיד (וילקו"י סי' תרו ס"ו).

יג. אם חברו הוציא עליו שם רע, אינו צריך למחול לו (סי' תרו ס"א בהרמ"א) שיש ששמעו בחשד ולא שמעו בפיוס ונשאר השם הרע. מכל מקום טוב לנהוג במידת הענווה ולמחול גם על זה (משנ"ב ס"ק יא, חזו"ע סס). אבל תלמיד חכם מן הראוי שלא ימחול במהרה ובפרט כשכוונתו לחנכו (וילקו"י סס).

יד. כשחברו עשה לו עוול, הזיקו, ציערו וכו' לא ישנאהו בליבו וישתוק, מצוה עליו להודיעו ולומר לו למה עשית לי כך וכך שנאמר: "הוכח תוכיח את עמיתך" (הרמב"ם דעות פ"ו ה"ו) וממידת חסידות טוב שימחל לו אע"פ שחברו לא ביקש את סליחתו (סס, חזו"ע עמ' רמג). הטעמים: * כל צער שבא על האדם הוא מחמת עוונותיו ואין יכולת ביד אדם לצער את חברו אם לא מגיע לו כן (נתיבות יוסף ח"א עמ' 131). * כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים, והקב"ה מודד מידה כנגד מידה (גמ' סנהדרין כ). ומי שמרחם ועושה חסד עם הבריות גם בדינו בשמים ירחמוהו וימחלו לו על עוונותיו בחסד (מסילת ישרים).

התחומים שמצוי שנכשלים בהם: * לשון הרע ורכילות (אע"פ שמדובר באמת גמורה) (חפז חיים כלל א, הרמב"ם הל' דעות פ"ז ס"ב), * נקימה ונטירה (ויקרא יט, יח), לקלל את חברו (שו"ע חו"מ סי' כז ס"ב), * שנאת הזולת (ויקרא יט, יז). שנאת חנם (גמ' יומא ט), * לדון לכף זכות (ויקרא יט) (אף את אשתו!), איסור ציעור הזולת (ויקרא כד, יד) (אף את אשתו!), להכות את חברו (שו"ע סי' תכ ס"א), * כיבוד הורים (שו"ע יור"ד סי' רנ) ובכלל זה לשמוע בקולם, לא לסתור דבריהם, כשנכנסים לבית לעמוד בפניהם וכו'... (שו"ע סס, צרכי יוסף). * איסור הלבנת פני חברו (ויקרא יט, יז) גם לא בדרך צחוק. * אסור לרמות בעסקים ובמסחר (בית יהודי ח"ד סי' כד), אסור לגנוב ולגזול אפילו פחות משווה פרוטה (שו"ע חו"מ סי' שמה).

תשובה הלכה למעשה

- ☑ צריך כל אדם להתחזק ולעשות בדק בית במעשיו ובהתנהגותו ולקבל על עצמו קבלות טובות . לכן מן הראוי שיעשה רשימה של דברים שנכשל בהם ויתחרט ויתוודה עליהם (ואם חטא בבין אדם לחברו צריך לבקש גם מחילה מחברו). ויקבל על עצמו קבלה אחת או שתיים מתוך הרשימה שאותם יתקן ויקיים בכל כוחו, ובהם יעמוד במשך כל השנה כולה (מערכי לב לגר"מ שאו"ב ח"א עמ' רמב).
- ☑ צריך אדם לקבוע זמן לחשבון נפש בכל יום כדי שיוכל לעקוב אחר "הקבלות" שקיבל על עצמו ויבחן את מצבו הרוחני בשאר התחומים (החיד"א במורה ארבע קמז, מסילת ישרים עמ' טו, אור לציון זכרון הדסה עמ' קיט). וירשום "קבלותיו" וישנן אותם מידי יום. (שערי תשובה עמ' ה').

הלכות לקראת ראש השנה

התרת נדרים

א. נוהגים לעשות "התרת נדרים ושבועות" הכללי בבית הכנסת בערב ראש השנה ובערב יום הכיפורים, כדי להינצל מעונש נדרים ושבועות שנדר ונשבע בכל ימות השנה (כה"ח סי' תקפ"א ס"ק כ"ט, דרכי יוסף סי' תקפ"א ס"ק כ"א, חז"ע ימים נוראים עמ' מז, תורת מועדים סי' ז ס"ז) [וההתרה כוללת הפרה של הנדרים והשבועות שנדר כל השנה וכן הודעה לבטל את הנדרים והשבועות שעתיד לנדור ולהישבע במשך שנה הבאה] (חז"ע ס"ט).

הכנה מיר"ט ראשון של ראש השנה ליר"ט שני

- א. אסור לבשל ולהכין מיר"ט ראשון ליר"ט שני אפילו בשני ימים טובים של רה"ש (ש"ע סי' תקנ"ט ס"א) ולא מועיל לזה עירוב תבשילין (ש"ע א"ח סי' תקנ"ט ס"א) ואפילו עשה במזיד (משנ"ב ס"ק יג, חז"ע י"ט עמ' לח) ולכן יש להכין את התבשילים של ליל שני לפני רה"ש כדי שבביל יר"ט שני יהיה האוכל מוכן.
- ב. מותר לבשל סיר מלא בשר או דגים לפני סעודת הצהרים של יר"ט ראשון אע"פ שאינו צריך אלא לחתיכה אחת וכוונתו לאכול את הנותר ביר"ט שני, מ"מ לכתחילה צריך להיזהר שלא לומר בפירוש שמבשל לצורך יר"ט שני, אבל אחרי סעודת הצהרים אין להוסיף לסיר יותר ממה שצריך ביר"ט ראשון (ש"ע סי' תקנ"ט ס"א ומשנ"ב ס"ק י). הטעם: שתוספת משביחה יותר את התבשיל (משנ"ב ס"ק ה).
- ג. אפילו דבר שאינו מלאכה אלא רק טרחה כהדחת קערות וצלחות אסור לעשות ביום טוב ראשון עבור יר"ט שני (סי' תרכ"ט מג"א ס"ק ג', חז"ע י"ט עמ' לז). ולכן אין לשטוף את הכלים אחרי סעודה אחרונה ביר"ט הראשון שהרי מכין בזה את הכלים לסעודת ליל יר"ט שני (ילקו"י ש"ע ח"ב עמ' ריט). אבל כוסות מותר לרחוץ שהרי כל הזמן שותים בהם (ילקו"י ס"ט עמ' רנ"א).
- ד. ניקוי השולחן אחרי הסעודה האחרונה ביר"ט ראשון מותר כדי שהבית יראה מסודר (ילקו"י ס"ט). אבל להכין את השולחן לסעודת ליל יר"ט שני של רה"ש אסור ביר"ט ראשון (סי' תרכ"ט ס"א בהרמ"א).
- ה. אין להציע את המיטות ביר"ט ראשון עבור יר"ט שני אלא אם כן המיטה נמצאת במקום שעוברים וזהו גנאי ליר"ט שיישאר כך ונחשב לצורך יר"ט ראשון שמותר (כה"ח סי' ש"ב ס"ק יד).
- ו. מותר להוציא אוכלים, משקים או חלה קפואים ביר"ט ראשון כדי שיופשרו עבור סעודת ליל יר"ט שני של רה"ש ואין זה נחשב להכנה (ש"ע מקוצר עיני יצחק אור"ח ח"ג סי' לו ס"ב, חז"ע ש"ע ח"ב עמ' תמז, נטע גבריאל י"ט פ"ב ס"ט). אבל לא ישימם על הפלטה או יחמם על מקור אש ביר"ט ראשון עבור ליל יר"ט שני (הר"ג נדעון בן משה בקובץ חורני יורו משפטיך חודש אייר תשע"ט 16 עמ' 2-3, הרה"ג אברהם יוסף הכר הראשי לחולון, הרה"ג בן ציון מנצ'ף באתר דורש לציון, בית הוראה המרכזי לדיינות באתר דין, הכש"ל יצחק יוסף בירחון האורח ח"יט עמ' טו למעשה אסור ומחיר דחק במקרים מאוד מאוד מסוימים ועדיף ע"י גוי וכו' עיין ש"ע, ד"ע- עיין כי בא מועד עמ' קכח עיין שו"ת אור"ח ח"ג עמ' ריח שהצרכים לחימום עירוב תבשילין משמע עזה בכלל הכנה האסורה).
- ז. מותר להכניס למקרר בקבוקי שתיה ביר"ט ראשון של רה"ש כדי שיתקררו עבור ליל יר"ט שני של רה"ש ואין זה נחשב הכנה, ועדיף לשים בעוד היום גדול (ילקו"י ש"ע ח"ב עמ' רכ"ב ס"ק כו, עיין אלני סלמה לגר"ש מנגו"ט סי' ש"ב ס"ו בהצננת ילקו"י בזה, עיין חז"ע ש"ע, אלני יספה לגר"ש פיינהגלר ח"ח אור"ח סי' ע ענף ה).
- הטעם: היות ועשוי לשותות בכל רגע (ילקו"י ס"ט).
- ח. מדליקים נרות בליל יר"ט שני בצאת הכוכבים, אך אם רוצים להדליק ביר"ט ראשון סמוך לכניסת יר"ט שני מותר רק כשמתחיל להחשיך ונחשב שיש לו צורך בזה עדיין ביר"ט ראשון ולכן אין זה נקרא מכין מיר"ט ראשון ליר"ט שני (ש"ע ר"ב פ"ג ח"ד סי' סג, שמירת מועדים לגר"ש גנסי עמ' 292, שמירת שבת כהלכתה פ"מ מד"ס"ג, משנ"ב סי' תקיד ס"ק לג).
- ט. אסור לגלול ס"ת ביר"ט ראשון של רה"ש ליר"ט השני לקריאה (משנ"ב סי' תרכ"ט ס"ק ה כה"ח ס"ק יב). אך אם קורא בתורה מס' פסוקים באותו מקום שגלל לשם, הוי לימוד לשעתו ולא נקרא הכנה (ערוך השולחן סי' תרכ"ט ס"ב).